

Дисципліна з підготовки доктора філософії:

МЕДИЧНА ЕТИКА ТА ДЕОНТОЛОГІЯ

Спеціальність	«Медицина», «Стоматологія», «Педіатрія», «Громадське здоров'я», «Біологія»,
Освітньо-наукова програма	«Медицина», 2020; «Стоматологія», 2020; «Педіатрія», 2020; «Громадське здоров'я», 2020; «Біологія», 2020
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)
Навчальний рік	2020-2021
Статус дисципліни (обов'язкова/вибіркова)	Вибіркова, цикл загальної підготовки, блок загальнонаукових компетентностей
Мова викладання	українська, англійська
Загальне навантаження	1,5 кредити ЄКТС
Курс / семестр	I курс / 1 семестр
Укладач (і)	д.мед.н, проф. С.В. Римша, доц. Рациборинська-Полякова Н.В., psychiatry@vnmu.edu.ua
Викладач (і), гостьові лектори	професор С.В. Римша, доцент Рациборинська-Полякова Н.В.,
Місце проведення, контакти	Кафедра психіатрії, наркології та психотерапії з курсом ПО Адреса: 21037, м.Вінниця, вул.Пирогова, 109, телефон +380432507947 psychiatry@vnmu.edu.ua ratsiborinska@gmail.com

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

АНОТАЦІЯ

Аспіранту для вивчення винесені питання етики і деонтології як основ лікарської діяльності, основних проблем деонтології та лікарської етики в професійній діяльності; моральних та правових аспектів лікарської діяльності.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою викладання навчальної дисципліни «Медична етика та деонтологія» є поглиблення теоретичної та практичної підготовки аспірантів, набуття ними розуміння професійного обов'язку і принципів поведінки медичного персоналу, спрямованих на створення сприятливих умов для одужання хворих у самостійній лікарській діяльності в медичних закладах.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Медична етика та деонтологія» є виховання і дотримання рівня підготовки сучасного висококваліфікованого фахівця в галузі медицини для повсякденної роботи, формування системи знань, професійних умінь та практичних навичок стосовно етичних норм і основ, які використовуються в діловому спілкуванні з колегами, медичним персоналом, хворими і населенням, що в сукупності готує основу майбутньої

професійної діяльності у якості викладача ВНЗ, науковця-дослідника у сфері клінічної медицини.

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Після успішного вивчення дисципліни здобувач зможе:

- RH1 Демонструвати безперервний розвиток власного інтелектуального та загальнокультурного рівню, самореалізації
- RH3 Виявляти не вирішені проблеми у предметній області, формулювати питання та визначати шляхи їх рішення
- RH10 Впроваджувати результати наукових досліджень у освітній процес, медичну практику та суспільство
- RH11 Презентувати результати наукових досліджень у формі презентації, постерних доповідей, публікацій
- RH12 Розвивати комунікації в професійному середовищі й громадській сфері
- RH13 Організовувати освітній процес
- RH14 Оцінювати ефективність освітнього процесу, рекомендувати шляхи його удосконалення
- RH15 Організовувати роботу колективу (студентів, колег, міждисциплінарної команди)
- RH16 Дотримуватися етичних принципів при роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами
- RH17 Дотримуватися академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів

3. РОЗПОДІЛ ЗА ВИДАМИ ЗАНЯТЬ ТА ГОДИНАМИ НАВЧАННЯ

Вид занять	Години
Лекції	8
Практичні заняття	22
Самостійна роботи	15
Всього	45

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Назви змістових модулів і тем
1.	Медична етика, деонтологія і право.
2.	Етика та деонтологія в професійній діяльності лікаря.
3.	Етапи становлення медичної деонтології в різні епохи розвитку суспільства.
4.	Основні моделі взаємовідносин у системі “лікар-хворий”.
5.	Проблеми деонтології та лікарської етики в різних царинах професійної діяльності лікаря.
6.	Проблема життя та смерті у медичній етиці та деонтології.
7.	Евтаназія: морально-етичні проблеми.
8.	Лікарські помилки та правова відповідальність лікаря.
9.	Моральні та правові аспекти лікарської таємниці.

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Методи навчання: лекція, пояснення, бесіда, організація дослідження, розповідь, ілюстрація, спостереження, клінічно-дослідні роботи, навчальна дискусія, суперечка, обговорення будь-

якого питання навчального матеріалу, пізнавальні ігри шляхом моделювання життєвих ситуацій, що викликають інтерес до навчальних предметів, створення ситуації інтересу в процесі викладання навчального матеріалу, створення ситуації новизни навчального матеріалу, опора на життєвий досвід.

6. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ДИСЦИПЛІНИ – диференційований залік.

ФОРМИ ОЦІНЮВАННЯ

Усний контроль: основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне, фронтальне опитування і комбіноване; письмовий контроль; програмований контроль.

7. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Форма підсумкового контролю успішності навчання (для диференційованого заліку): оцінка з дисципліни здобувача складається з суми балів поточного контролю та балів, отриманих за залікове заняття.

Форма поточного контролю успішності навчання (для диференційованого заліку): сума балів поточного контролю визначається на основі оцінок поточної навчальної діяльності здобувача із всіх тем за традиційною 4-бальною системою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно).

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання кожної теми (для диференційованого заліку):

Оцінка "відмінно" виставляється у випадку, коли здобувач знає зміст теми заняття у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпні, точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності, самостійно генерує інноваційні ідеї.

Оцінка "добре" виставляється за умови, коли здобувач знає зміст теми заняття та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання здобувач відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання, відчуваючи складнощі лише у найважчих випадках.

Оцінка "задовільно" ставиться здобувачу на основі його знань всього змісту теми заняття та при задовільному рівні його розуміння. Здобувач спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчуваючи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.

Оцінка "незадовільно" виставляється у випадках, коли знання і вміння здобувача не відповідають вимогам "задовільної" оцінки.

Оцінювання самостійної роботи (для диференційованого заліку).

Оцінювання самостійної роботи здобувачів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному практичному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюється при проведенні іспиту/диференційованого заліку.

Критерії оцінювання під час проведення диференційованого залікового заняття:

Оцінка "відмінно" (80-71) виставляється у випадку, коли здобувач під час співбесіди та виконання отриманого завдання відповів на всі поставлені запитання з дисципліни у повному обсязі, може проілюструвати відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпні, точні та ясні

відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності, самостійно генерує інноваційні ідеї. В межах діапазону балів оцінювання відбувається з урахуванням окремих несуттєвих неточностей.

Оцінка "добре" (70-61) виставляється за умови, коли здобувач під час співбесіди та виконання отриманого завдання добре відповідає і добре розуміє всі поставлені запитання з дисципліни, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання здобувач відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання, відчуваючи складнощі лише у найважчих випадках. В межах діапазону балів оцінювання відбувається з урахуванням окремих допущених помилок.

Оцінка "задовільно" (60-50) ставиться здобувачу на основі його знань всього змісту поставлених під час співбесіди запитань, виконав отримане завдання і продемонстрував задовільний рівень розуміння та вмінь. Здобувач спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчуваючи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно. В межах діапазону балів оцінювання відбувається з урахуванням кількості допущених помилок.

Оцінка "незадовільно" виставляється у випадках, коли знання і вміння здобувача не відповідають вимогам "задовільної" оцінки.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (для екзамену/ диференційованого заліку)
180-200	A	відмінно
170-179,9	B	добре
160-169,9	C	
141-159,9	D	задовільно
122-140,99	E	
	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчальний контент (конспект або розширений план лекцій), плани практичних (семінарських) занять, самостійної роботи, питання, методичні вказівки, завдання або кейси для поточного та підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів)

10. ПОЛІТИКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Виконання навчальних завдань і робота за дисципліною має відповідати вимогам «Кодексу академічної доброчесності та корпоративної етики ВНМУ ім. М.І. Пирогова» (https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/kodex_akad_dobro.PDF).

Відпрацювання пропущених аудиторних занять, повторне проходження контрольних заходів, а також процедури оскарження результатів проведення контрольних заходів здійснюються згідно «Положення про організацію освітнього процесу для здобувачів вищої освіти ступеня

доктора філософії у Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова» (https://www.vnmu.edu.ua/downloads/other/pologPhD_org.pdf).

Політика в умовах дистанційного навчання. Порядок дистанційного навчання регулюється Положенням про запровадження елементів дистанційного навчання у ВНМУ ім.М.І.Пирогова ([https://www.vnmu.edu.ua/ Загальна інформація/Основні документи](https://www.vnmu.edu.ua/Загальна_інформація/Основні_документи)). Основними навчальними платформами для проведення навчальних занять є Microsoft Team, Google Meets. Порядок проведення практичних занять та лекцій, відпрацювань та консультацій під час дистанційного навчання оприлюднюється на веб-сторінці кафедри (<https://www.vnmu.edu.ua/> кафедра психіатрії, наркології та психотерапії / Аспіранту або <https://www.vnmu.edu.ua/> кафедра психіатрії, наркології та психотерапії / Новини).

Зворотній зв'язок з викладачем здійснюється через месенджери (Viber, Telegram, WhatsApp) або електронну пошту (на вибір викладача) в робочий час.

11. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Навчально-методичне забезпечення дисципліни оприлюднено на сайті кафедри. Маршрут отримання матеріалів <https://www.vnmu.edu.ua/кафедра-психіатрії-наркології-психотерапії/аспіранту>.

ЛІТЕРАТУРА

Нормативні джерела:

КОДЕКСИ

1. Етичний Кодекс лікаря України
2. Етичний кодекс професійної поведінки психіатрів
3. Етичний Кодекс медичної сестри (прийнято Асоціацією медичних сестер, 1997 р.)
4. Кримінальний кодекс України.
5. Міжнародний кодекс медичної етики (Міжнародний кодекс з деонтології)(1949)
6. Нюрнберзький кодекс (1947)
7. Сімейний кодекс України
8. Цивільний кодекс України

ДЕКЛАРАЦІЇ

9. Гельсінська декларація (1964)
10. «Декларація про права пацієнта»
11. «Декларація про розвиток прав пацієнтів в Європі»
12. «Декларація про права пацієнтів в Європі» (1994)
13. «Декларація про трансплантацію ембріональних тканин» ВМА (1989)
14. «Декларація про трансплантацію людських органів» ВМА (1987)
15. «Декларація про політику в галузі забезпечення прав пацієнтів в Європі» (1994)
16. Декларація Міжнародного альянсу організацій пацієнтів з надання медичної допомоги, орієнтованої на пацієнта (2006)
17. Декларація ООН про клонування людини (2005)
18. Женевська декларація ВМА (1948,1994),
19. «Загальна Декларація про біоетику і права людини» (2005)
20. «Загальна Декларація про геном людини і права людини», (1997)
21. Лісабонська декларація ВМА про права пацієнтів (1981, 1995)
22. Лондонська декларація пацієнтів з безпеки пацієнтів (2006)
23. Люксембурзька декларація з безпеки пацієнтів (2005)
24. «Міжнародна декларація про права людини»

КОНВЕНЦІЇ

25. Европейская конвенция по правам человека. – Рим, 4.11.1950 //Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – К.: Вид-во «Сфера», 1999. – С. 212-229.

26. «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних»
27. «Про захист прав людини та людської гідності у зв'язку із застосуванням біології та медицини» (1998)
28. «Конвенція про захист прав і достоїнства людини у зв'язку з використанням досягнень біології і медицини» (1996, 2002)
29. «Про захист прав і достоїнства людини у зв'язку з впровадженням досягнень біології і медицини» (1997)
30. «Про права людини в біомедицині» (1996, 1997)
31. Міжнародна Конвенція Генеральної Асамблеї ООН з цивільних і політичних прав (1966)

МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ

ВООЗ

32. Резолюція Асамблеї ВООЗ з безпеки пацієнтів (2002)
33. Програма ВООЗ з безпеки пацієнтів (2004)

ЮНЕСКО

34. Керівництво №1-2 «Про створення і діяльність комітетів з біоетики» ЮНЕСКО, 2005
35. «Рекомендація про статус науковців» (1974) ВМА
36. Резолюція з питань поведінки лікарів при здійсненні трансплантації людських органів» (1994)
37. «Заява про торгівлю живими органами» (1985) ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ
38. Хартія основних прав ЄС 2000
39. Європейська хартія з прав пацієнтів (2002)
40. Международная классификация болезней (10-й пересмотр): Клинические описания и указания по диагностике. ВОЗ / Пер. с англ. – К.: Факт, 1999. – 272 с.

ЗАКони України

41. Конституція України
42. «Закони України про охорону здоров'я»: Збірник нормативно-правових актів. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. – 464 с.
43. «Закон про трансплантацію»
44. «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (1992)
45. "Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз" (2001)
46. «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» (2007)
47. "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення" (1994)
48. "Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення" (1991) (1992) (2001)
49. «Про затвердження Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду і підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих СНІДом на 2009-2013 роки»
50. «Про захист населення від інфекційних хвороб» (2000)
51. «Про захист персональних даних»
52. «Про захист прав споживачів» (1991)
53. «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними» (1995).
54. «Про лікарські засоби» (1996)
55. «Про наукову і науково-технічну діяльність»
56. «Про попередження насильства в сім'ї» (2001)
57. «Про психіатричну допомогу» (2000)
58. «Про рекламу» (1996)
59. «Про трансплантацію органів й інших анатомічних матеріалів людини» (1999)

НАКАЗИ МОЗ УКРАЇНИ

60. «Про удосконалення організації медичної допомоги хворим на ВІЛ-інфекцію /СНІД» (2000)
61. «Про проведення клінічних випробувань стволових клітин» (2007) – "Про затвердження нормативно-правових актів з питань трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людині" (2000)

62. «Про затвердження нормативно-правових актів з питань трансплантації» (2000)
63. «Про затвердження інструкції про проведення клінічних випробувань лікарських засобів і експертизи матеріалів клінічних випробувань і Типове положення про комісію з питань етики», (2000)
64. «Про подальший розвиток медичної генетики і біоетики в Україні».(2000)

Основна (базова) література:

1. Бідучак А.С. Оптимізація профілактики поведінкових чинників ризику в практиці медичного працівника //Лікарська справа. –2015. - No 1-2. – С. 112-115.
2. Біоетика в системі охорони здоров'я і медичної освіти: Матеріали науково-практичної конференції, м. Львів, 26-27 березня 2009 року. –Львів: ЛНМУ ім. Д.Галицького, 2009. –630 с
3. Вежновець Т.А. Вплив досвіду керівної роботи на стиль ухвалення управлінського рішення керівником закладу охорони здоров'я //Лікарська справа. –2013. - No 8. – С. 116-120.
4. Гладун З.С. Адміністративно-правове регулювання охорони здоров'я населення України. – Юрінком Інтер, 2007. –720
5. Глуховский В.В. Стандарты и механизмы обеспечения правпациентов в системах здравоохранения. –М.: Изд-во ООО "Дизайн и полиграфия", 2008. – 136 с.
6. Глуховский В.В., Ангелов А.В. Права пациента. Терминологический словарь-справочник. – М.: Изд-во ООО "Дизайн и полиграфия", 2008. –132 с.
7. Группэн Дж. Как думают доктора? Почему врачиошибаются, и как пациент может спасти себя, задавая им правильные вопросы. –М.: Эксмо, 2008. -320 с.
8. Дан Г.П. Етика для лікарів, медсестер і пацієнтів. –Львів: Свічадо, 2008. –200 с.
9. Дробик. Й.О. Паліативна допомога як протидія евтаназії. –Львів: Друкарські куншти, 2011. –276 с.
10. Деонтологія і етика в клінічній практиці. Частина 1.: навчальний посібник/Ю.М.Казаков, С.І.Треумова, В.П.Боряк, Н.І.Чекаліна, Т.А. Трибрат, С.В. Шуть, - Полтава. - 2014.-213 с.
11. Деонтологія в медицині. Підручник для мед. ВНЗ IV р.а. О.Ковальова, Н.Сафаргаліна-Корнілова, Н.Герасимчук / К.: Медицина, 2015.- 240 с. [ISBN 978-617-505-371-3](#)
12. Деонтологія та етика в клінічній практиці : навчальний посібник. Ч. 2 / С. І. Треумова, Є. Є. Петров, Ю. Г. Бурмак, Т.А. Трибрат МОЗ України, УМСА, Кафедра пропедевтики внутрішньої медицини з доглядом за хворими, загальної практики (сімейної медицини). - Полтава: Техсервіс, 2017. - 375 с.
- 3 Захист персональних даних в закладах охорони здоров'я. Збірник нормативно-правових актів. Вип. 7 /ДОЗ ЛОДА, Львівський обласний центр здоров'я. –Львів, 2014. –63 с.
14. Калашников Н.А., Куница С.Н. Аспекты взаимодействияпациента и врача, возможности их оптимизации в медицинской практике (Часть 1,2,3) //Український медичний вісник. Therapia. –2015. -No 6. –С. 36-39.
15. Коваль П.Б., Прохно О.І. Юридичні аспекти співпрацілікаря і пацієнта (огляд законодавчої бази) //Неонатологія, хірургія та перинатальна медицина. –2015. -No 2. – С.11-16.
16. Ковальова, О. М. Деонтологія в медицині : [підручник для студентів вищих мед. навч. закладів IV рівня акредитації] / О. М. Ковальова, Н. А. Сафаргаліна-Корнілова, Н. М. Герасимчук. - К.: Медицина, 2015. - 239 с. - Предм. покажч.: с. 232-234. - Імен. покажч.: с. 235. - Предм. покажч. прав. док.: с. 236-238.
- 17.Крапівіна А.А. Ставлення лікарів до забезпеченнягендерної рівності у сфері охорони здоров'я України (за даними соціологічного дослідження) //Україна. Здоров'я нації. –2013. - No 2. –С. 61-66.
18. Лашкул З.В., Сізінцова Ю.Ю., Фершал Я.Ю. Інформованазгода пацієнта: поняття, мета та значення у процесі реалізації прав та обов'язків медичних працівників. –Запоріжжя, 2013. – 190 с.
19. Левенець С.С. Медична етика і деонтологія: реалії і перспективи в роботі лікаря. - Медичнаосвіта, № 4, 2012. – С.87-90.
20. Лихтенштейн Е.И. Помнить о больном. –К.: Здоров'я, 2012. –152 с.
21. Лісовий В.М., Ольховська Л.П., Капустник В.А. Основимедсестринства. – К.: ВСВ "Медицина", 2013. –792 с.

22. Малахов В. Етика: Курс лекцій. Навч. посібник. - 2-й виклад., перероб. і доп. - К.: Либідь, 2000. — 384с.
23. Масний З. Проблеми деонтології в сучасній українській медицині. – Львів. – Літературна агенція «Піраміда», 2010. – 74 С.
24. Медицинская биоэтика: пособие / МЗ Украины, УМСА ; сост. Р. В. Луценко, Э. Г. Колот. - Изд. 2-е, перераб. - Полтава: Астрей, 2010. - 197 с.
25. Медицинская биоэтика: пособие / МЗ Украины, УМСА ; сост. Р. В. Луценко, Э. Г. Колот. - Изд. 3-е, перераб. - Полтава: Астрей, 2011. - 214 с.
26. Медсестринська етика і деонтологія: підручник / Н.М. Касевич. — 3-Є вид., випр. — К.: «Медицина», 2013. — 200 С. ISBN 978-617-505-271-6
27. Москаленко В.Ф., Вежновець Т.А., Гульчій О.П.Професійно-важливі рисизаступника головного лікаря з медичної частини //Україна. Здоров'я нації. —2012. -№ 2-3. —С. 74-79.
28. Назар П.С., Віленський Ю.П. Основи медичної етики. - К.: „Здоров'я”. — 2002 — 341 с.
29. Основи діяльності етичних комісій. Посібник для організації роботи етичних комісій медичних закладів /Під ред. Корнацького В.М., Таласової Т.В. —К., 2007. —92 с.
30. Основи медсестринського догляду. —Львів: Друкарські куншти, 2004. —651 с.
31. Підручник з лікарської етики: Переклад з 2-го англійського видання 2009 року за редакцією академіка АМН України, Голови Комітету з лікарської етики Всеукраїнського Лікарського Товариства (БУЛТ) Любомира ПИРОГА- Світове Лікарське Товариство / World Medical Association (WMA)-© 2009 by The World Medical Association, Inc.© 2009 Ukrainian translational by Ukrainian Medical Association (UMA) / український переклад Всеукраїнського Лікарського Товариства (БУЛТ).© 2009 українське видання БФ «Третє Тисячоліття» - ISBN 966-7756-10-6 (NLM classification: W 50) — 140с.
31. Сердюк В.Г., Кожан Н.Є., Царенко А.В. Інфекційна безпека як важлива складова Національного плану дій із безпеки пацієнтів //Україна. Здоров'я нації. —2013. —№ 3. -С. 91-97.
32. Спиця Н.В. Деонтологія в медицині. Навчально-методичний посібник для студентів медичних та фармацевтичних факультетів. —Запоріжжя: ЗДМУ, 2017. —60с.
33. Створення модуля "Маршрутизація пацієнта" в медичній інформаційній системі лікувального закладу: Методичні рекомендації /Укл. Толстанов О.К. та ін. —К., 2013. —41 с.
34. Тарасюк В.С., Кучинська Г.Б. Медсестринство в геронтології, геріатрії і паліативній медицині. —К.: ВСВ "Медицина", 2013. —648 с.
35. Україна крізь призму Європейської хартії прав пацієнтів: результати виконання в Україні другого етапу європейських досліджень на відповідність стандартам ЄС з прав пацієнтів /Глуховський В.В., Ангелов О.В., Слабкий Г.А., Білоконь Л.П.—К.: Вид-во ТОВ "Дизайн і поліграфія", 2012. —158 с.
36. Хартія працівників служби охорони здоров'я. —Львів: Вид-во ЛОБФ "Медицина і право". 2010. —112 с.
37. Шишацька Н.Ф., Глуховський В.В. Загальні результати комплексного дослідження забезпечення прав пацієнтів у системі охорони здоров'я України //Україна. Здоров'я нації. — 2013. -№ 4. —С. 66-68.

Додаткова література:

1. Болбачан О.А., Ибраимова Д.Д. Биоэтика: Учебник. — Бишкек: КРСУ, 2019. — 202 с.
2. Гольева Н. В. Медицина и искусство. - Донецк: Издатель Заславский А.Ю., 2012.- 240с.
3. Ерохин А.К., Геец Н.Ф., Грекова В.В., Глушенко Н.А., Грибань А.Н., Красножон Г.А., Осипов И.О., Розова В.В., Первов Ю.Ю., Салионов А.Е., Трифонова Г.А., Урядова В.В., Цветкова М.М., Ерохина Л.Д. Медицинская этика и деонтология. Часть 1.- Владивосток: Медицина ДВ, 2017. — 137 с.
4. Ерохин А.К., Геец Н.Ф., Грекова В.В., Глушенко Н.А., Грибань А.Н., Красножон Г.А., Осипов И.О., Розова В.В., Первов Ю.Ю., Салионов А.Е., Трифонова Г.А., Урядова В.В., Цветкова М.М., Ерохина Л.Д. Медицинская этика и деонтология. Часть 2.- Медицина ДВ, 2017.— 165 с.
5. Ерохин А.К., Геец Н.Ф., Грекова В.В., Глушенко Н.А., Грибань А.Н., Красножон Г.А., Осипов И.О., Розова В.В., Первов Ю.Ю., Салионов А.Е., Трифонова Г.А., Урядова В.В.,

Цветкова М.М., Ерохина Л.Д. Медицинская этика и деонтология. Часть 3.- Медицина ДВ, 2017. - 229 с.

10. Етико–правові підходи до оцінки недобровільних мір і ризику завдання шкоди хворому під час психіатричного втручання: Методичні рекомендації /Укл. Марута Н., Абрамов В., Ряполова Т. –К., 2011. –31 с.

11. Етичний кодекс лікаря: Довідник /За заг. ред. І.Д. Герич. –Львів: Галицька видавнича спілка, 2008. –22 с.

6. Запорожан, Валерій Миколайович. Етюди про моральність. Нооетичний аспект: научно-популярна література / В.М. Запорожан. - Одеса: Одес. ун-т, 2015. - 159 с.: цв. ил, іл. - Бібліогр.: с. 157. - ISBN 978-966-443-073-6

7. Зильбер А.П. Медицинская этика, деонтология или утилитаризм?.- Петрозаводск : Изд-во ПетрГУ, 2015. — 95 с.

8. Карпов А.М. и др. Нравственные вызовы профессионализму врачей психиатров, наркологов и психотерапевтов. - Казань: КазГМА, 2015. — 30 с.

9. Лихтенштейн Е. И. Помнить о больном: научно-популярная литература / Е. И. Лихтенштейн; послеслов. Ю.Н. Щербака. - С доп. - К.: Здоров'я, 2012. - 152 с.: с рис. - ISBN 978-966-463-035-1

10. Лищинский Р.В. О врачевании, личности врача и его взаимоотношении с коллегами и пациентами (Исповедь врача).- К.: НВЦ Профи, 2015. — 132 с.

11. Михаловска-Карлова Е. П. Биоэтический практикум: учеб. пособие / Е. П. Михаловска-Карлова, Л. Е. Горелова; под. ред. Д. А. Балалыкина. – М.: Литера, 2012. – 2008 с.

12. Натан-Нахман, Альбертон. Медицина и врачебная этика в трудах Рамбама / Альбертон Натан-Нахман. - М.: Мосты культуры, Гешарим, 2017. - 360 с.

13. Хрусталеv Ю.М. Введение в биомедицинскую этику: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Ю.М.Хрусталеv. - М.: Академия, 2010.-224с.

14. Хрусталеv Ю. М. От этики до биоэтики: учебник для вузов / Ю.М.Хрусталеv.- Ростов нД : Феникс, 2010. - 446с.

15. Сильверман Дж., Керц С., Дрейпер Дж. Навыки общения с пациентами. - М.: Гранат, 2018. — 304 с.

16. Теленгатор А. Я. Очерки по психологии, психотерапии и деонтологии в неврологии / А. Я. Теленгатор. – Донецк: Издатель Заславский А. Ю., 2011. – 128 с

17. Эстуардо, Васкес Абанто, Анна Васкес Абанто. Здравоохранение XXI века: закон и этика в медицине / Эстуардо Васкес Абанто, Анна Васкес Абанто. - М.: LAP Lambert Academic Publishing, 2014. - 144 с.

18. Этическая и правовая сторона проведения клинических исследований/Ethical and Regulatory Aspects of Clinical Research: Readings and Commentary: сб. ст. и коммент. / И. Д. Эмануэль [и др.]; пер. с англ. ; под ред. В. В. Власова. - Москва: Практическая медицина, 2013. - 496 с.

19. Zaidi Shabih H. Ethics in Medicine. - Springer International Publishing, 2013. — 262 p.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

1. Накази МОЗ <http://www.moz.gov.ua/ua/portal/>

2. Офіційний сайт НАН України. Національний науковий центр з медико-біотехнічних проблем.gov.ua / - <http://biomed.nas.gov.ua/>

3. Корисні посилання на українські та зарубіжні ресурси щодо питань біоетики - <http://biomed.nas.gov.ua/links-ua>)

4. Дещо про права лікаря та пацієнта в Україні. - <http://materinstwo.com/main/prava-patsienta-i-vracha-v-ukraine.html>

5. Міжнародна нормативно-правова база основних організацій, що працюють в сфері біоетики. - <http://mgs.org.ru/2014/09/международная-нормативно-правовая-б/>

6. Всезагальна декларація про геном людини та правах людини. Ген. Конференція ООН 11 листопада 1997. - http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/human_genome.shtml

7. Всезагальна декларація про біоетику та права людини. Ген. Конференція ЮНЕСКО жовтень 2005р. - <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001461/146180r.pdf>
8. Женевська декларація (Міжнародна клятва лікарів) 1948, 1968, 1983р.р. - <http://www.med-pravo.ru/Ethics/seventh.htm>
9. Всезагальна декларація прав людини. - <http://www.med-pravo.ru/International/WorldDeclar/WorldDeclar1.htm> ()
10. Список посилань на міжнародні акти щодо регулювання питань медичної деонтології та біоетики. - <http://www.med-pravo.ru/Common/second.htm>
11. Наказ МОЗ України № 110 від 14.02.2012 Про затвердження форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення, що використовуються у закладах охорони здоров'я незалежно від форми власності та підпорядкування [електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://medsoft.ucoz.ua>Інтернет-ресурси:

Силабус з дисципліни «Психіатрія» обговорено та затверджено на засіданні кафедри психіатрії, наркології та психотерапії з курсом ПО (протокол № 3, від « 2 » жовтня 2020 року

Відповідальний за курс

(підпис)

доц.Рациборинська-Полякова Н.В.

Завідувач кафедри

(підпис)

проф.Римша С.В.